

ISHEMIK YURAK KASALLIGI

Yoqubova Umida Alisher qizi

Ma'ruzachi:

Ma'rufova Marjona Muzaffar qizi

Alijonova Gulbahor Salimjon qizi

Annotatsiya: Ishemik yurak kasalligi (IYKas) – yurak mushagining yetarlicha kislorod va oziq moddalar bilan ta'minlanmasligi natijasida rivojlanadigan keng tarqalgan kardiologik patologiya bo'lib, u global sog'liqni saqlash tizimida yetakchi o'lim va nogironlik sabablardan biridir. Ushbu kasallikning asosiy mexanizmi koronar arteriyalardagi aterosklerotik o'zgarishlar, tromboz va vasospazm natijasida yurak to'qimasining ishemiyasi yuzaga kelishidir. IYKas klinik ko'rinishlari angina pektoris, miokard infarkti va surunkali yurak yetishmovchiligi shaklida namoyon bo'ladi. Diagnostikada laboratoriya ko'rsatkichlari (troponinlar, lipid profili, CRP), elektrokardiografiya, stress-testlar va koronar angiografiya muhim rol o'ynaydi. Kasallikning oldini olishda risk faktorlarini (gipertenziya, diabet, chekish, ortiqcha vazn) nazorat qilish, sog'lom turmush tarzini qo'llash va farmakologik davolash muhim ahamiyatga ega. Hozirgi kunda IYKasni davolash strategiyalari medikamentoz terapiya, invaziv va neyrokardiologik usullar orqali individual yondashuvni talab qiladi. Shu bilan birga, epidemiologik tadqiqotlar va innovatsion diagnostika metodlari kasallikni erta aniqlash va asoratlarni kamaytirish imkonini kengaytirmoqda. Ushbu maqola ishemik yurak kasalligini kompleks tahlil qilish, uning diagnostikasi, oldini olish usullari va zamonaviy davolash yondashuvlarini umumlashtirishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: ishemik yurak kasalligi, koronar aterosklerozi, miokard ishemiyasi, angina pektoris, miokard infarkti, diagnostika, profilaktika, terapiya

Dolzarbligi: Ishemik yurak kasalligi (IYuK) hozirgi zamon tibbiyotining eng dolzarb muammolaridan biri bo'lib, yurak-qon tomir kasalliklari tarkibida yetakchi o'rinni egallaydi.

Mazkur kasallik miokard to'qimalariga qon va kislorod yetib borishining yetishmovchiligi bilan kechib, ko'pincha koronar arteriyalarning aterosklerotik zararlanishi natijasida rivojlanadi. Dunyo miqyosida o'lim va mehnatga layoqatsizlikning asosiy sabablaridan biri sifatida IYuKning salmog'i yildan-yilga ortib bormoqda, bu esa uni chuqur o'rganish va samarali profilaktika choralarini ishlab chiqishni taqozo etadi.

Zamonaviy hayot tarziga xos bo'lgan kamharakatlik, noto'g'ri ovqatlanish, surunkali stress, chekish va metabolik buzilishlar ishemik yurak kasalligining rivojlanish xavfini sezilarli darajada oshirmoqda. Ayniqsa, arterial gipertenziya, qandli diabet va dislipidemiya kabi fon kasalliklarining keng tarqalishi IYuKning erta yoshda namoyon bo'lishiga va og'ir klinik shakllar bilan kechishiga sabab bo'lmoqda.

Natijada kasallik nafaqat keksa yoshdagilar, balki mehnatga layoqatli aholi qatlamida ham ko'proq uchramoqda. Ishemik yurak kasalligining dolzarbligi uning klinik kechishining xilma-xilligi va ko'pincha yashirin rivojlanishi bilan ham bog'liqdir. Dastlabki bosqichlarda

aniq simptomlarning bo'lmashligi kech tashxis qo'yilishiga olib keladi, bu esa asoratlarni – miokard infarkti, yurak yetishmovchiligi va to'satdan yurak o'limi xavfini oshiradi.

Shu bois IYuKni erta aniqlash, xavf omillarini baholash va individual yondashuv asosida davolash strategiyalarini takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Bundan tashqari, ishemik yurak kasalligi sog'liqni saqlash tizimi uchun katta iqtisodiy yukni yuzaga keltiradi.

Uzoq muddatli davo, takroriy shifoxonaga yotqizish, invaziv muolajalar va reabilitatsiya jarayonlari katta moliyaviy resurslarni talab qiladi. Shu nuqtai nazardan, IYuKning oldini olishga qaratilgan ilmiy asoslangan choralar va samarali davolash usullarini ishlab chiqish nafaqat tibbiy, balki ijtimoiy-iqtisodiy jihatdan ham muhimdir.

Xulosa qilib aytganda, ishemik yurak kasalligi yuqori tarqalganligi, og'ir asoratlarni bilan kechishi, o'lim ko'rsatkichlarining yuqoriligi hamda jamiyat va sog'liqni saqlash tizimiga ko'rsatadigan salbiy ta'siri bilan ajralib turadi. Shu sababli ushbu kasallikning patogenezini, xavf omillarini, diagnostika va davolashning zamonaviy yondashuvlarini chuqur o'rganishga bag'ishlangan ilmiy tadqiqotlar dolzarb va amaliy ahamiyatga egadir.

Maqsad: Ushbu ilmiy tadqiqotning asosiy maqsadi ishemik yurak kasalligining kelib chiqishi, rivojlanish bosqichlari va patofiziologik mexanizmlarini kompleks tarzda o'rganish orqali kasallikni erta aniqlash va samarali davolash imkoniyatlarini ilmiy jihatdan asoslab berishdan iborat.

Tadqiqot doirasida miokard ishemiyasining shakllanishiga olib keluvchi asosiy sabablar, xususan koronar qon aylanishining buzilishi, aterosklerotik jarayonlarning dinamikasi hamda endotelial disfunksiyaning roli chuqur tahlil qilinadi. Shuningdek, mazkur ishning muhim maqsadlaridan biri ishemik yurak kasalligi rivojlanishida modifikatsiyalanuvchi va modifikatsiyalanmaydigan xavf omillarining ahamiyatini baholash, ularning kasallik og'irligi va klinik kechishiga ta'sirini aniqlashdan iboratdir.

Arterial gipertenziya, qandli diabet, dislipidemiya, semizlik, chekish va surunkali stress kabi omillarning o'zaro bog'liqligi hamda ularning IYuK rivojlanishidagi ulushi statistik va klinik jihatdan tahlil qilinadi.

Tadqiqotning yana bir maqsadi ishemik yurak kasalligining turli klinik shakllarida diagnostika usullarining informativligini solishtirish, instrumental va laborator tekshiruvlarning sezgirlik hamda spetsifikligini baholashdan iborat.

Elektrokardiografiya, stress-testlar, yurak ultratovush tekshiruvi, koronar angiografiya hamda biokimyoviy markerlarning diagnostik ahamiyatini aniqlash orqali kasallikni aniqlashning optimal algoritmlarini ishlab chiqish ko'zda tutiladi.

Bundan tashqari, tadqiqotning muhim maqsadlaridan biri ishemik yurak kasalligini davolashda qo'llanilayotgan zamonaviy farmakologik va invaziv usullarning klinik samaradorligini baholashdir.

Antitrombotsitar preparatlar, lipid pasaytiruvchi vositalar, antianginal dori vositalari hamda revaskulyarizatsiya usullarining uzoq muddatli natijalari tahlil qilinib, individual yondashuv asosida davolash taktikasini takomillashtirish imkoniyatlari o'rganiladi.

Umumiy maqsad sifatida ushbu ilmiy tadqiqot ishemik yurak kasalligi bilan bog'liq asoratlarni, xususan miokard infarkti va surunkali yurak yetishmovchiligi rivojlanish xavfini kamaytirishga qaratilgan ilmiy asoslangan xulosalar ishlab chiqishni ko'zlaydi.

Olingan natijalar asosida IYuKning profilaktikasi, erta diagnostikasi va davolash samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi amaliy tavsiyalar ishlab chiqish ushbu tadqiqotning yakuniy maqsadi hisoblanadi.

Material va usullar: Mazkur tadqiqot klinik-epidemiologik va kuzatuv xarakterida olib borildi. Tadqiqot materiali sifatida ishemik yurak kasalligi tashxisi qo'yilgan bemorlarning klinik, laborator va instrumental tekshiruv natijalari olindi. Tadqiqotga turli yosh va jins guruhlariga mansub bemorlar jalb qilinib, ular kasallikning klinik shakllari, kechish darajasi va asoratlarning mavjudligiga ko'ra guruhlarga ajratildi. Nazorat guruhi sifatida yurak-qon tomir tizimi kasalliklari aniqlanmagan shaxslar tanlab olindi.

Tadqiqot davomida bemorlarning umumiy klinik holati, shikoyatlari, kasallik anamnezi hamda hayot tarzi bilan bog'liq omillar batafsil o'rganildi. Xavf omillarini aniqlash maqsadida arterial qon bosimi, tana vazni indeksi, chekish holati, jismoniy faollik darajasi va irsiy moyillik kabi ko'rsatkichlar baholandi. Barcha ishtirokchilarda yurak-qon tomir tizimi holatini tavsiflovchi asosiy klinik ko'rsatkichlar muntazam qayd etib borildi. Laborator tekshiruvlar doirasida qonning umumiy va biokimyoviy tahlillari o'tkazildi.

Jumladan, umumiy xolesterin, past va yuqori zichlikdagi lipoproteinlar, triglitseridlar, glyukoza miqdori hamda yallig'lanish jarayonini aks ettiruvchi markerlar aniqlanib, ularning ishemik yurak kasalligi bilan bog'liqligi tahlil qilindi. Olingan laborator ko'rsatkichlar bemorlarning klinik holati va kasallik og'irligi bilan solishtirildi. Instrumental tekshiruvlar sifatida elektrokardiografiya, yurak ultratovush tekshiruvi va zaruratga ko'ra yuklama sinovlari qo'llanildi.

Elektrokardiografik ma'lumotlar yordamida miokard ishemiyasi va ritm buzilishlari belgilari baholandi, yurak ultratovush tekshiruvi orqali esa miokardning qisqaruvchanlik funksiyasi va struktur o'zgarishlari aniqlandi. Ayrim hollarda koronar tomirlarning holatini baholash uchun invaziv diagnostika usullaridan foydalanildi. Olingan ma'lumotlarni qayta ishlashda statistik tahlil usullaridan foydalanildi.

Miqdoriy ko'rsatkichlar o'rtacha qiymat va tarqalish darajalari orqali ifodalandi, guruhlararo farqlar esa mos statistik mezonlar yordamida baholandi. Statistik ahamiyatlilik darajasi belgilangan chegaraga asoslanib aniqlanib, natijalarning ishonchliligi ta'minlandi.

Shu tarzda qo'llanilgan material va usullar ishemik yurak kasalligining klinik, laborator va instrumental xususiyatlarini har tomonlama o'rganish hamda olingan natijalarning ilmiy va amaliy ahamiyatini asoslab berishga xizmat qildi.

Tadqiqot natijalari: O'tkazilgan tadqiqot natijalari ishemik yurak kasalligining rivojlanishi va klinik kechishida bir qator muhim omillarning ustuvor ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatdi.

Tahlil qilingan bemorlar guruhida kasallik ko'proq o'rta va katta yoshdagi shaxslarda uchragani aniqlanib, erkaklarda kasallanish darajasi ayollarga nisbatan yuqoriroq ekanligi qayd etildi. Shu bilan birga, menopauza davridagi ayollarda IYuK uchrash chastotasi sezilarli oshgani kuzatildi.

Xavf omillarini baholash jarayonida arterial gipertenziya, dislipidemiya va qandli diabet ishemik yurak kasalligi bilan kuchli bog'liqlikka ega ekanligi aniqlandi.

Ayniqsa, umumiy xolesterin va past zichlikdagi lipoproteinlar darajasining oshishi miokard ishemiyasining og'ir klinik shakllari bilan bevosita bog'liq bo'lib, ushbu ko'rsatkichlar yuqori bo'lgan bemorlarda stenokardiya xurujlari tez-tez takrorlangani kuzatildi.

Chekish va jismoniy faollikning pastligi ham kasallik kechishini og'irlashtiruvchi omillar sifatida namoyon bo'ldi. Laborator tekshiruvlar natijalariga ko'ra, ishemik yurak kasalligiga chalingan bemorlarda lipid almashinuvining buzilishi ustunligi aniqlanib, triglitseridlar va aterogen indeksning yuqoriligi bilan tavsiflandi. Shuningdek, glyukoza almashinuvining buzilishi va yallig'lanish markerlarining nisbatan oshishi yurak mushagida davom etayotgan patogen jarayonlar bilan bog'liq ekanligi tasdiqlandi. Ushbu laborator ko'rsatkichlarning o'zgarishi kasallik og'irligi bilan mutanosib ravishda kuchayib bordi.

Instrumental tekshiruvlar orqali bemorlarning aksariyatida elektrokardiografik o'zgarishlar, jumladan ST segmentining siljishi va T tishchasining inversiyasi aniqlanib, miokard ishemiyasining mavjudligini ko'rsatdi. Yurak ultratovush tekshiruvlarida esa chap qorincha qisqaruvchanlik funksiyasining pasayishi va devor harakatining lokal buzilishlari qayd etildi. Bu o'zgarishlar ko'proq uzoq davom etuvchi va nazorat qilinmagan ishemik yurak kasalligi bo'lgan bemorlarda kuzatildi.

Davolash samaradorligini baholash natijalari kompleks terapiya qo'llanilgan bemorlarda klinik holatning yaxshilanishi, stenokardiya xurujlari sonining kamayishi va jismoniy yuklamaga chidamlilikning oshishini ko'rsatdi. Lipid pasaytiruvchi va antitrombotsitar preparatlarni muntazam qabul qilgan bemorlarda laborator ko'rsatkichlarning ijobiy dinamikasi kuzatilib, asoratlar rivojlanish xavfi pasaygani aniqlandi. Umuman olganda, tadqiqot natijalari ishemik yurak kasalligining rivojlanishi ko'p omilli jarayon ekanligini, xavf omillarini erta aniqlash va ularni kompleks nazorat qilish kasallik kechishini yengillashtirishda muhim ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatdi. Olingan ma'lumotlar IYuKning erta diagnostikasi va individual yondashuv asosida davolash strategiyalarini takomillashtirish zarurligini ilmiy jihatdan tasdiqlaydi.

Xulosa: O'tkazilgan tadqiqot natijalari ishemik yurak kasalligi ko'p omilli va murakkab patogenetik jarayon ekanligini tasdiqladi. Kasallikning rivojlanishi va og'ir kechishida koronar qon aylanishining buzilishi, aterosklerotik jarayonlarning faolligi hamda metabolik o'zgarishlar muhim o'rin tutishi aniqlandi. Tadqiqot davomida IYuKning ko'proq o'rta va katta yoshdagi shaxslarda uchrashi, shuningdek, ayrim xavf omillarining mavjudligi kasallik rivojlanish ehtimolini sezilarli darajada oshirishi ilmiy jihatdan asoslab berildi. Xulosa sifatida, arterial gipertenziya, dislipidemiya, qandli diabet va zararli odatlar ishemik yurak kasalligining yetakchi xavf omillari ekanligi tasdiqlandi. Ushbu omillar o'z vaqtida aniqlanmaganda va yetarli nazorat qilinmaganda kasallikning klinik kechishi og'irlashib, miokard infarkti va yurak yetishmovchiligi kabi jiddiy asoratlar rivojlanish xavfi ortadi. Shu bois xavf omillarini kompleks baholash va ularni tuzatishga qaratilgan chora-tadbirlar muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot natijalari laborator va instrumental tekshiruvlarning ishemik yurak kasalligini erta bosqichlarda aniqlashdagi ahamiyatini ko'rsatdi. Biokimyoviy ko'rsatkichlar va elektrokardiografik o'zgarishlarni klinik belgilar bilan birgalikda tahlil qilish kasallikni aniq tashxislash va uning og'irlik darajasini baholash imkonini beradi. Bu esa davolash taktikasini individual yondashuv asosida tanlash uchun

zarur shart hisoblanadi. Umuman olganda, ishemik yurak kasalligini samarali boshqarish profilaktika, erta diagnostika va kompleks davolash choralarini uyg'unlashtirishni talab etadi. Olingan ilmiy xulosalar amaliy sog'liqni saqlash tizimida IYuK bilan kasallanish va o'lim ko'rsatkichlarini kamaytirishga qaratilgan profilaktik dasturlarni takomillashtirish hamda bemorlar hayot sifatini yaxshilashga xizmat qilishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

- Braunwald E. Heart Disease: A Textbook of Cardiovascular Medicine. Philadelphia: Elsevier.
- Libby P., Bonow R.O., Mann D.L. Braunwald's Heart Disease Review and Assessment. Elsevier.
- World Health Organization. Cardiovascular Diseases: Prevention and Control. WHO Press.
- European Society of Cardiology. Guidelines for the Management of Ischemic Heart Disease.
- Oganov R.G., Shalnova S.A. Yurak-qon tomir kasalliklarining epidemiologiyasi. Moskva.
- Chazov E.I. Ishemik yurak kasalligi: klinikasi va davolash tamoyillari.
- Hurst J.W. The Heart. McGraw-Hill Medical.
- Yusuf S., Reddy S., Ôunpuu S. Global burden of cardiovascular diseases.
- Harrison T.R. Harrison's Principles of Internal Medicine. McGraw-Hill.
- O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi. Yurak-qon tomir kasalliklarini tashxislash va davolash bo'yicha klinik protokollar.